

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор (Аустро-Угарска)

Бр. 10. У Сомбору 30. XI. (за Октобар) 1898. Год. XXX.

Педесет пуних лета навршило се дана 20. новембра т. г. од како је премилостиви Цар и Краљ наш узео скиптар царства у своје руке и у име Свемогућега почео владати овом земљом.

У најбурнијем и најкритичнијем времену засео је Он на узвишени престо дичних предака Својих, али уз помоћ Божју, уз велику мудрост ума и благост срца Свога, Он је земљу нашу довео до највећега благостања.

Толика дуга и славом увенчана владавина јасно нам сведочи, да је Сведржитељу и Цару Царева угодан премилостив Владар наш, и да је за државу нашу највећа срећа, што над њоме влада Фрања Јосиф I.

Милијуни верно оданих поданика обраћају се једном једином молитвом Свевишњему, молећи Му се речима химне:

„Боже живи, чувај Боже
Краља нашег и наш дом!“

О ПАЖЉИВОСТИ И РАСЕЈАНОСТИ.

Предавање Јов. Јанка Кнежевића,

дне 4. децембра 1897. у „Учитељском друштву котара накрачког.“

Поштовани чланови и чланице! Хотећи да и даље останем, а да будем веран члан овог друштва, трудићу се свагда, да одговорим §. 2. правила, да узајамно поспјешимо опћу и струковну наобразбу међу нама, па да ширимо и напредна васпитна начела и у народ. Зато ево и сада излазим пред вас са предметом, који је у нашем учит. раду један од најважнијих.

Сетићете се и ви више примера из вашег рада, како нпр. у неким предавањима *које предмет, које вештина самог предавања* чисто запањи ваше малише; свако је дете удубљено у оне речи, које му говорите, те је често тешко побунити их, много што шта је неприметно за њих баш као оно, кад се и ми задубимо у својој соби у какови год предмет, те не чујемо ни сатов цика-цак, нити примјетимо, ако неко отвори врата и уђе у собу.... Или ћете се сетити, како по некада не само поједини, већ читава школа свим покретима показују, да је предмет, о ком им се говори и реч, која им се говори од њих далеко, далеко....

Први случај називамо *пажљивошћу*, а други *расејаношћу*. Кад узмемо скицу душевног развитка човечјег према нашем педагошком раду, то се то душевно развиће дели у три периоде: прва је периода *очигледности*, друга је *обука* (учење, школ. периода), а трећа је *прелазна* периода, кад почиње разум да ради, кад почиње зрелост. У другој периоди, у периоди обуке или наставе је један од најважнијих момената: *пажљивост*, а са овом противност њена *расејаност* или *простије рећи* *непажња*.

Пажљивост!

Стара је истина, да човек рођењем својим не донаша собом идеја, но их тек животом стиче и то помоћу *чула*. Чула су наша посредници међу спољашњим светом и човјечјом унутрашњошћу. Рад чула се стиче у један орган, који је уједно центар читавог унутрашњег рада човечјег, а то је *мозак* са својим деловима, који сваки имаде своју задаћу. Посредовањем чула стварају се у мозгу слике предмета или т. з. *преставе*, које су основ сваком душевном раду. Свака модификација (рад и дотеривање) *престав*а је чврсто скопчана са инервацијом мозга т. ј. *придолажењем* крви у мозак, која мозак освежава и хране му даје. *И рад при пажљивости је рад престав*, те је *при пажљивости инервират мозак*.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

По французу Риботу је при пазљивости инервират највише предњи део мозга или т. з. *цеони мозак*. По истом је *пажљивост стање ефекта* на основу *моторних сила*, елем основ је *пажљивости физиолошки*, а по Херберту у *исти мах и психолошки*, јер већ при почетку рада нашег осећамо у себи као неку унутарњу контролу, а та је наша *свест*.

Чула су посредници престава. Само чулно опажање, чулни рад зовемо *перципирање* (примање), а спроведену преставу, о којој смо свесни зовемо *перцепција*, кад ју је душа наша примила, задржала. Док је перцепција модификација преставе *аперцепција као основ пажљивости* је сутецај нових и старих престава, те слубљивање новијих са старијим преставама. *Рад аперцепције је дакле, основ пажљивости, која купи престава, те их само слаже, ређа* као што је код неразвијене деце, или их у *исти мах резонира*, што је код одраслијих.

Појам „аперцепција“ је унео у филозофију, вели се, Лајбниц (1704.), а тумачио ју је двојачко: прво да је то јасна престава као почетни рад свесности, друго да је то већ т. з. самоопажање т. ј. рефлексивно схваћање свести. За њим је Кант (1781.) у делу „Критика здравог разума“ јасније одредио, шта је аперцепција, и то да је *склоп различитих престава, које смо стекли очигледношћу*. Аперцепција је и код једног и код другог *сионгани* (независни) рад душевни т. ј. да душа добијене преставе сама прерађује.

Хербарт је још јасније одредио шта је аперцепција, и то да је *стапање нових престава, било појединих, било читавих редова престава са сродним старијим, чиме се новије престава појачавају и доводе до свести*.

По Хербарту је, вели педагог Лазарус, аперцепција: *реакција душе* према спољашњем или унутрашњем перципирању т. ј. *аперцепција је покретања две престава или читавих редова, да изазову знање*. На овом је оправдано у обуци, да се гола очигледност заменила т. з. *логичним разговорима*, којих је циљ тачно познавање предмета и појава.

На Лајбница и Канта се ослањајући чувени физиолог-психолог данашњих дана Вунт вели, да је *аперцепција улазак преставе у последњу тачку свести* т. ј. *аперцепција је узвишавање престава до саме свести с' тим да је аперцепција акт (чин) воље*. Испитујући даље аперцептивну појаву душевног нам рада, дошао је до уверења, да је овом *душевном појаву основ физиолошки процес*, а да се овај

догађа, као што споменуемо мњење Рибота, у чеоном или предњем мозгу.

Елем, *основ пажљивости је физиолошки-психолошки.*

Да је и физиолошки процес основ пажљивости, уверити се можемо и на себи; *јер нас у часу живе пажљивости, концентрисања (усредсређења) духа нашег у једном предмету спопадају и афекти,* а ови су рефлексе рада мозга и нерава. Услед дуге и живе пажљивости осећамо и телесни умор, што нас о реченом такођер уверава. На основу се тога и распоређују часови, како би предмети угодно утецали, а не да умарају ученике *душевно и телесно, што је чврсто једно с другим скоичано тако, да се једно с другим на живом организму не да замислити.*

Пажљивост, односно свесност у највећем степену је *полу* школског рада, а у овом *важитне* наставе, којој је циљ, као што знамо, да образује најзнатнији душевни рад људски: *вољу*, којој је гесло у сваком чину *карактер.*

А шта значи бити пажљив?

У ширем смислу речи је пажљив онај, који са унутрашњом запетешћу нешто очекива, те прати ток оног предмета, о коме је реч и тежи *да учврсти низ престава*, које је примио. А од куда за то диспозиција? За то нам дају диспозицију наша чула, а не мање и наш унутрашњи свет, који такођер имаде својих дражи и надражаја.

У ужем смислу речи је пажљив онај, кад оно што му се даје, *неокрњено* прима. Такова је пажљивост плодна, јер је по психолошким законима ток наших престава тако одређен, да се престава као по неком кончићу нижу, а сам се ток не да пореметити ни спољашњим дражима, а ни асоцијацијом споредних мисли. Код овога би могао поновити споменути пример, како не чујемо куцање сахата, нити приметимо отварање врата, кад смо задубљени у који предмет. Но и ако свак' од вас имаде пуно примера из живота на овакову пажљивост, ипак ћу да споменем ја један пример из свога живота. Имао сам професора, који је предавао повестницу живо престављајући догађаје и личности. Једном је имао час од једанајест пре подне, а предавао је: *Узроци и последице Француске револуције.* Сам предмет, живо описивање догађаја и згодне рефлексије професорске тако побуди у нама пажљивост, да нисмо ни чули подне, које огласи и школско а и црквено звоно, не далеко од школе. Тек око једног сахата се тргне сам професор и прекиде пажљивост, што

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

нам у први мах беше *неудно* после оног заноса, али после осећајасмо *умор*.

Из овога видимо, да је права пажљивост могућа само онда, ако се поједине преставе или редови чврсто нижу, да их не може свака ситница прекидати с том примедбом, да се овакова пажљивост даде замислити код одраслих. Код деце један и исти предмет прекида пажљивост баш као и при игрању, што му један предмет брзо досади. А прекида им пажњу зато, што су сувише обузета *чулно*, те се уморе.

Као што у свему, тако се може и у пажљивости дотерати до вештине, што бива, ако се згодним начином пробуди *заинтересовање* према објекту, који дајемо нашим питомцима у намери, да их образујемо хранећи их новим и новим преставама, које су основ *знању* но које треба да су основ и *моралу*, јер је пажљивост у свези са *вољом*, а воља је основ *карактеру*.

Према томе је *први услов за пажљивост, да се вештим начином пробуђује у ученика заинтересовање према предметима, јер је заинтересовање одиста основ сваког рада, па и обуке.*

У опће узев *услови* пажљивости су двојаки: *објективни и субјективни*. У прве рачунамо *множину, јачину и трајање* надражаја предмета, а субјективни се услови протежу на унутарњу модификацију осећаја, којима је извор моторна снага. Субјективни или унутарњи услов пажљивости је од особите важности, јер од предмета зависи *чуствовање*, а ово је битни услов пажљивости, особито *удно* чуствовање. По суштини обе врсте пажљивости, које су у тесној вези, те увек укупно раде, можемо и опет рећи, *да пажљивост троши и телесну и душевну снагу, те да и она мора имати границе, које не сме прећи*. То важи за обуку, и то данашњу са многим градивом, те је оправдано прекидање часова, особито тежих предмета, песмом или гимнастичким играњем на месту, као што је оправдана подужа почивка између сатова.

А сада, да видимо у главном врсте пажљивости. Пажљивост је по суштини двојака: *чулна* или *несвојевољна* и *својевољна* или *аперципирајућа*.

Чулна пажљивост је, вели педагог Хеџдинг (Höfdding), *обележја инстинктивног*, а зависи од множине, јачине и трајања надражаја, те и од тога да л' се надражаји принављају, и да л' неочекивано долазе. Нешто што је ново и ретко побуђује пажљивост, но ако је *страно, непознато и непојмљиво* не побуђује за дуго. Узмимо

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

сељака. Њега ће нпр. интересовати машина, која служи у пољоделству, ако му је познат склоп и тачна употреба, иначе не. Тако исто нешто изненадно обраћа на себе пажљивост, и то тим већу, што је брже наступила промена. Непажљива деца у часу напусте своју забаву (играње, разговарање итд.), чим учитељ прекине ток свога говора.

Својевољна или аперципирајућа пажња је израз воље, те се она мора особито неговати, јер ова пажљивост условљава разне особине, од којих спомињем *послушност*. Како воља *није апсолутно слободна, то ни пажљивост ове врсте не може бити слободна, јер је врло много случајева, где поред најбоље воље не можемо бити пажљиви.*

Као што видимо, разлика је између својевољне и несвојевољне пажљивости та, што код прве чуствовање имаде свој правац *пре* самог надражаја, а код друге *сам* надражај даје правац. Прва имаде *означену* неку преставу као циљ, те се греде овом одређеном заинтересованошћу; друга пак зависи од надражаја, те и заинтересованост дотле траје, док је надражаја.

Но била која му драго врста пажљивости из праксе знамо, да су знаци (симптоми) њени: *мирно држање тела, укоченост погледа и живост на лицу*, а то су све јасни изрази душевног рада.

Противно свему овом, што смо рекли за пажљивост, можемо рећи за њену противност: **расејаност**, *коју ми у школи познајемо по усаваном, млиставом држању тела; по погледу, који или на све стране, што по се вели, звера или гледи, али без икаквога циља; по цртама на лицу, које јасно изражавају неједнолики расположај душе.*

Као оно што сенка прати објект, тако и пажљивост, ту физиолошко-психолошку појаву прати непажљивост или расејаност. Пређемо л' границе пажљивости, изазвали смо расејаност. Је ли слабо или икакво заинтересовање за неки предмет или појаву, у место пажљивости биће расејаност. Потискују л' се у исти мах више надражаја у свест, биће расејаност. Не образује л' се довољно воља код индивидуа, код тих ће бити мало снаге, да отклањају сметње, те да с вољом прате предмете и појаве, које им служи за душевни напредак.

Једном речи: *пажљивост је скупоност свести, а расејаност је делење ове*, те сасвим право Линднер назива расејаност *подељеном пажљивошћу*.

После свега овог индиректно излази, да је пажљивост онда

од особите вредности у школском нам раду и у обуци, која данас поред васпита прибавља преставе, основицу сваке наобразбе, па и специјално знанствене. Свима је нама позната и субјективна и објективна страна обуке или наставе, а те су сливене у једно: *у душевну наобразбу*, коју испуњава објект, материја, градиво, а помоћу *силе*, која то градиво прима, која то градиво претвара. Ове се две силе не дају одлучити, јер је чисто *материјална* образованост крајност, која спада у педагошке махне, а слична је амбару или магазину каковом или каковом конверзационом лексикону. Чисто *формална* образованост је голо, једнострано вежбање духа без ваљаног знања и солидне науке.

Ко је од нас добро простудирао славне педагоге, очеве данашње школе Коменског и Песталоција, признаће, да је Коменски заступао више *објективну*, а Песталоци више *субјективну* страну обуке. Првом беше циљ обуке *екстензивност* (проширавање) позитивног знања, другом *интензивно* усавршавање душевних способности.

Одговарајући савременим потребама, данашња обука ради у оба правца, и ми морамо у томе духу да радимо, јер тако одговарамо потребама савремености, кога је начело и *умети и знати*, оно што Немац вели: *Können und Wissen*.

Основ обуке је, као што рекох, *престава*. Но преставе се не добијају механички, но *иосредно*, те онда једна другу ствара, изазива и дотерива (модификује). Ово је другим речима: Те преставе не даје само учитељ, но њих прима, ствара, умножава и дотерива и ученик својом т. з. *сарадњом*, која је разног облика, као гледање и схваћање, срањивање, пресуђивање, *а у тим формама је пажљивост* или да речем *свесност*, па и *присебитост*.

Рекох, да је основа обуке престава. То се може рећи и за обучавање, саму радњу у школи, да му је основ *пажљивост* ученика, јер је она мало час споменута сарадница, од које зависи, *како ће да се буди престава, како ће да се праве редови престава, који су основ знању*; од ње, дакле, *зависи како ће ученици предмет схватити и научити*; а што је главно од ње зависи и *онај морални део сваког предмета, утецај његов на душу и целокупни рад њен у ојке, што се све образује данас и у правој школи за живот*.

Позивајући се и опет на искуство нам рећићу, да је свагда у сваком часу, дану или години тамо већи успех наш, где беше у школи пажљивости, а ван школе садруге јој послушности.

Уверени, да је пажљивост тако важна, пазимо на услове

њене, те ју негујмо, те *паметно* одгањајмо расејаност, које је, кад отме маха, резултат непослушност и с овом сваки даљи порок.

Негујмо пажљивост, јер је она основ школском раду, обуци.

РЕЧ ДВЕ О ХИГИЈЕНИ НОСА И УСТА.

За родитеље и учитеље од *dr. K. Morelli.*

Уверен сам, да данашњим даном нема писмена човека, који није читао што о честим редњама и заразама, које се у ово последње доба појављују. Исто сам тако уверен, да сваки писмен човек зна, да се иза какве заразне болести стан, намештај и рубље дезинфицира, а дете које је оздравило бар један пут или два пут окупа. Поред свега тога ипак се веома мало пажње обраћало на то, да се иза болести прегледају детиња *уста и нос*, и да се и дотични органи дезинфицирају; да се из шупљих зуба уклоне одпадци, ускиснули и трухли делићи, а ови (зуби) да се добро очисте; на све то све до најновијега доба нису обраћали потребну пажњу ни родитељи, ни учитељи па ни сами практични леџници, а међутим зна се, да су баш дотична места по својем анатомском склопу најподобнија, да најдуже сакривају заразне гљивице, па биле те Фелајзенови баџили пламеника у носу, устима и грлу, Леџерови (Löffler) дифтерични или тифозни баџили, Кохови туберкулозни баџили или просто *leptotrix buccalis*, плешањ уста, — или *bacterium pyogenes factidum* у носу, који проузрокује једно ново инфицирање, на које су се до данас врло слабо обзирали како родитељи тако исто и домаћи леџници.

Жалостан је факт, да и ми одрасли врло нечовечно поступамо с носом. Ретко је наћи човека, који је од детињства редовно сваки дан у јутру, или у вече, или иза путовања, лова, бициклирања, јахања и других шпортова, редовно нос свој испирао, а беле врране би тражили, када би се дигли, да тражимо човека, који је прање носа вршио два и више пута дневно. Веома би лак и прост посао био, привикнути мало дете, да јутром и вечером испере свој нос, увлачећи полако воду у њега или тарући га мокрим, чистим и меким рушцем а за време редња и зараза испирајући га више пута млаком водом, и то увек прво једну, па онда другу ноздрву. Само ћу узгред напоменити, да је природа створила нос као неко цедило, јер у њему смештене шкољске и на њима као четке према плућима управљене ћелије, позване да су задрже прах и заразне материје, које

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

ако својим путем и начином из њих удаљимо, не ће моћи доспети у стражње ноздрве, грло, душник или уста, па ни у желуца.

Од заразе се врло лако можемо сачувати ако руке држимо чисто, те чистим прстима нос дирамо. У овом погледу имају врло велику важност учитељеви савети и опомене, у којима би упутио ученике, да пре свакога јела сапуном добро оперу своје руке, а исто тако и да се пре спавања умију, оперу нос и исплачу уста. Колико би се много њих овим путем спасло од заразе, јер и овде није *средство* главно, већ *чистота*.

Када би поред тога и школски лечници обраћали пажњу на хигијену носа и уста, те прегледавши нос и уста у ученика, издали наредбу, да се све неправилности и неуредности у овом погледу својим путем у ред довести имају, колико би их родитеља тада благосиљало. Колико би мање деце побољевало од запалења крајника, од крупа, дифтерита, срдоболе и катара у цревима.

О побољшању здравственога стања не треба само на папиру расприве писати, већ све што се у расправама као целисходно предлаже, ваља и у животу примењивати. Чисто је невероватно, колико сам се дуго времена морао препирати с интелегентим лечницима и родитељима, док сам успео, да се и у нашој домовини, бар у неким заводима увидела целисходност прегледања здравственога стања носа и уста. По мојем мишлењу, ни у један заводски интернат не треба примити такове ученике, који не дишу носом слободно и у којих нос и уста нису у таквом реду, да се без икаквих рђавих средстава — као што је нпр. *Odol* — већ једино помоћу сапуна и чисте прокуване воде, могу чисто држати.

Колико родитеља падају у очајање и траже лечничке помоћи тек онда када виде да им је у детета глас промукао, уста гадна и отворена; да ноћу рче, а из носа и уста му да се распростире непријатан задах. Свега тога не би било, када би се на чистоћу помених органа боље пазило и када би се у односном случају, лечник у своје време за савет запитао.

Кад узмемо у обзир колико је деце у једној дворани нагомилано већ у добу од 4—6 година, кроз какве трухле и ускиснуле слојеве пролази у плућа им ваздух, који је већ и онако инфинициран од силног нездравог издисања, с каквим се заражљивим материјама смеша оно јело што у желуцац улази, онда се никако не можемо чудити слабости данашњега поколења?!

Узмемо ли у обзир још и рђаве станове, влажне нове куће, рђаву воду, недовољно ветрење школских дворана, па ако уз то

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

не изгубимо из вида, да се услед скупоће већина слабо храни, а к овоме додамо и ужасну животну борбу којој су изложени родитељи, онда нас ни мало не изненађује што туберкулоза и друге заразне болести толико живота уништавају.

Сваком приликом треба доказивати и деци и родитељима, да је главни услов здравља: чистота, како у стану и оделу, тако и по улицама, јавним зградама, а особито на човеку. Мање треба издавати на луксуријозне ствари, а више полагати и улагати на целисходно зидање и уређење станова, на одело и храну! Сваки ваља да пази на другог као на самога себе. Већ у најранијем добу навиквати ваља одојче на ред и чистоту, што ће у каснијем добу продужити учитељ у школи.

Слободно тврдим да се одојче већ од онога дана у који на свет дође, може васпитавати, — редовно га треба дојити, хранити, па чим наврши три године она ће у стању бити своје грло испирати, редовно се облачити и свлачити и само јести. Ово само од родитеља зависи, а уз добар почетак биће и добро продужење. Данашњим даном не смемо мазити децу нашу, већ их морамо разумно васпитавати, ако хоћемо да дођемо до снажнијег и здравијег поколења.

Дао Бог да нам глас не буде, глас вапијућег у пустињи.*)

Ст. С. И.

ЗБОР СРПКИЊА ГОСПОЂА У БУДИМПЕШТИ.

На Ваведеније, а у свечаној сали Текелијина завода, беше збор Српкиња. Ретки и свечани збор, на који је зар Текелија давно чекао! Састао се цвет српског женскиња, све што српски дише, узвишено мисли и племенито осећа, — на броју около педесет. — А и како се не би сакупиле око тако племените мисли, као што је та, коју себи узеше за предмет својег топлог старања.

Ја немам речи других, да њима обележим догађај тог дана и значај тога збора за даља поколења, него оне речи, које је Чика-Стева на збору изговорио. Више него час текла је реч Чика-Стевина, као привременог перовође са оним жаром и одушевљењем, које је и самог говорника до суза узнело, и слушаоце до суза гануло. Пошто је истакао, како се већ давно осећа у нашем народу по-

*) Чланак овај доносимо с тога, што смо уверени, да је учитељство наше позвано да и у школи и у народу шири здраве мисли о неговању здравља, на које наш народ услед незнања или предрасуда, скоро никакву пажњу не обраћа. Школа врло много може допринети болитку у овом погледу.

треба, да се оснује васпиталиште за српске девојке, споменуо разговоре, договоре и покушаје у томе правцу, — јасно нам је предочи моменат, који је побудио племените Српкиње Госпође у Будимпешти, да се баш сада у ово време, лате посла око остварења те народне потребе, а са основаном надом, да ће тај моменат, и сам по себи, много допринети, да се тешка задаћа успешно и реши. Који је то моменат? Приликом прославе педесетогодишњице царствовања нашег узвишеног Владара, рекао је Ваш цењени лист непобитну истину: да је српски народ увек и свагда непоколебиво стајао уз Пресветли Хабсбуршки владалачки дом. Куда ћете веће потврде ваших речи, него и у прегнућу Српкиња у Будимпешти, да вековечним делом засведоче ту верност и љубав к узвишеном владалачком дому.

После онако трагичног свршетка никад незаборављене, најзоритије међу женскињама, и тако несрећне матери, блаженепочивше царице и краљице Јелисавете, решише Српкиње Госпође у Будимпешти, да у Њен спомен подигну српско девојако васпиталиште. Одмах и приступише претходном раду. Наравно, требало је извесног времена, да се све припреми А у дане, када се српски народ у овој држави моли за здравље и дуг још живот љубљеног нашег Узвишеног Владара, излазе дичне Српкиње пред сакупљен збор са утврђеним планом, како да овековече спомен Блаженопокојне царице и краљице Јелисавете.

На овом збору присутне Српкиње одушевљено и једногласно прихватише мисао о оснивању девојачког васпиталишта, закључише, да оснују женску задругу, која ће имати да подигне и да се стара о васпиталишту и примише нацрт правила за женску задругу.

Ја вам овде прилажем главне тачке тог нацрта. Из њих ћете најјасније видети и тежње и рад Српкиња Госпођа у Будимпешти.

§. 1. (*Име.*) Име је задрузи: „Српска православна женска задруга св. Мајка Ангелина.“

§. 2. (*Циљ.*) Циљ је задрузи: да из непоколебиве верности према прејасном владалачком дому, из љубави и оданости према милој домовини, а ради вечне успомене на блаженопокојну незаборављену краљицу нашу Јелисавету и њезине узорне женске врлине — оснује, подигне и издржава у Будимпешти српско православно девојачко васпиталиште за више опште изображење у самом васпиталишту и за више стручно изображење српских православних девојака и ван васпиталишта у престолничким средњим и вишим стручним школама. Девојачко васпиталиште задругино образује своје

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

питомице у духу учења св. православне цркве а према благим обичајима српске породице: темељном наставом у српском, мађарском, немачком, француском, по потреби и енглеском језику, продуженом наставом у наукама, вежбањем у свирци и у другим за живот потребним леним и корисним вештинама и знањима а у правцу томе, да питомице васпиталишта присвоје себи све врлине честитих, скромних и образованих жена и вредних домаћица, те да могу у животу своје бити задовољне и сретне а по потреби, да могу од своје поштене зараде и самостално живети.

§. 3. Питомице девојачког васпиталишта плаћају за своје издржавање, васпитање и наставу у васпиталишту годишњу пристојбу у оном износу, у којем то одреди управни одбор задругин. Задруга може да прима у своје девојачко васпиталиште и ванредно даровите и вредне сиромашне питомице, да их она изображава било о свом трошку, било о трошку закладе, које су у то име установљене и задрузи на руковање предате.

Питомице девојачког васпиталишта, које станују у задругином девојачком васпиталишту, а уче се у престолничким средњим и вишим а стручним школама плаћају управи васпиталишта пристојбу за своје издржавање, за надзор и васпитање, а ван тога плаћају управи стручне школе, коју уче, уписнину према прописима исте школе.

§. 4. (*Седиште.*) Седиште је задрузи главна варош и престоница Будимпешта.

§. 5. (*Пословни језик и печат.*) Пословни језик задругин је српски са ћирилицом а печат је: лик св. Мајке Ангелине са натписом: „Српска православна женска задруга св. Мајке Ангелине.“

§. 6. (*Имање.*) Имање задругино састоји се из чланарине оснивајућих и редовних чланова, из прилога приложника, из дарова добротвора, из заклада закладника, из покретнина и непокретнина, набављених из прихода и главнице; из сталних привремених потпора српских добротворних женских задруга, из потпора срп. прав. цркв. општина, из потпора епархијских и митрополитских народно-црквених фондова; а осим тога из чистих прихода концерата, беседа, представа, свечаности и лутрија приређених у новчану корист задруге итд.

II. Део.

§. 7. (*Чланови.*) Чланови задругини су двојаки: оснивајући и редовни. Оснивајући члан је свака она бесприкорна православна

Српкиња, становница земаља круне св. Стевана, која уплати у задругину благајну улог од 50 круна у готовом новцу — једном за увек.

Редовни члан је свака она бесприкорна православна Српкиња, становница земаља круне св. Стевана, која уплаћује годишње у задругину благајну чланарину од 10 круна и обвеже се, да ће је плаћати уредно шест година дана.

§. 8. (*Приложници и добротвори.*) Ко год приложи на задругину циљ прилог од најмање две круне и кад одбор прими тај прилог, уписује се у књигу приложника задругиних.

Ко год дарује на задругину циљ дар најмање од 100 круна и кад одбор прими тај дар, уписује се у златну књигу добротвора задругиних.

Имена задругиних приложника и добротвора читају се при свакој главној скупштини задруге.

§. 9. (*Закладници.*) Закладник задругин је сваки онај, који завешта било у готовом новцу, било у артијама од вредности, било у обезбеђеним обвезницама, било у вредности непокретнина закладу од 10,000 круна или закладу од 20,000 круна и преда је задругином одбору на руковање на ту жељ: да задруга приходима од те закладе подмирује било половину пристојбе, било целу пристојбу за издржавање једне сиромашне и даровите питомице српског девојачког васпиталишта, којузначи закладник сам или његови законити наследници.

Имена задругиних закладника и износ закладе њихове режу се златним словима у сјајну мраморну плочу споменицу, која је узидана у девојачком васпиталишту на видном месту, а лик њихов излаже се у свечану дворану заводџ. Сваки закладник је почасни члан задругин за живота свога.

§. 14. (*Пословање.*) Послове задругине обавља скупштина, управни одбор, задругин председник, потпредседник (оба су лица женске), перовођа, благајник, контролор и економ — свако према своје кругу рада.

Гђа Олга Јовановић, као привремена председница и г. Стеван В. Поповић као привремени перовођа узеше на себе дужност, да учине све кораке, да министарство та правила и потврди. Ми им желимо успеха. А српски свет нека дотле размишља о овом племенитом подужећу, којем до данас у Српству равна нема

— и нека се спреми, да притече у помоћ, кад им се Српкиње за исту обратиле буду.

Не могу прећутати, да је овај збор добио поздрава из свију српских крајева од женских задруга и појединих образованих људи, којима образовање српског женскиња на срцу лежи. Но од свију поздрава с највећим одушевљењем беше примљен онај поздрав, у ком јављена беше и радосна вест, да једна племенитог срца Српкиња већ намишља, да на ту цел жртвује огромни легат, који би на мах остварио тежњу овдашњих Српкиња, и задовољио потребу народну. На ту вест као да засијаше очи Саве Текелије, под чијим ликом председница збора место имађаше — и као да рече: „Још живи мој дух!“

Оволико написах ради тога, да српски свет знаде са извора, у чему се састоји ствар, о којој су и све престолничке новине вест разнеле. Још би зар требало да напишем и коју речцу у потврду тога, да је ову подузету замисао и могуће остварити. Али држим, да то није потребно. Што српски народ подиже у спомен блаженопокојне царице и краљице Јелисавете, то мора напредовати! Толика је оданост и љубав нашег народа према узвишеном нашем владалачком дому!

„Бр.“

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Избор учитеља. За учитеља у Кули изабран је г. Жарко Вукадиновић.

Освећење нове школске зграде у Сарајеву обављено је 20. новембра т. г. Чин освећења обавило је Њ. Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит Дабро-Босански господин Николај Мандић уз саслужење многобројног свештенства. Том приликом држао је говор управитељ школски г. Стево Калуђерчић.

Јавне испите укидају. Школски испити су укинати у Штетину, јер их је слабо ко похађао. Школска се година у место њих завршује сходном свечаношћу. — Ш.

Мидер у школама. Руски министар просвете Богољепов, забранио је ученицама да носе мидере.

Ваздух у школским дворанама. Енглески лекар Carnelly прегледао је више градских и сеоских школа и дошао је до закључка, да је мање покварен ваздух у оним школским дворанама у којима је у употреби вештачка вентилације, него у онима где се ветрење обавља само природним путем. Чистота школске зграде као и чистота школске деце јако утиче на број бацила у школском ваздуху. Ако су деца која шкоку похађају прљава и нечиста, онда у једној литри ваздуха има 159 заразних гљивица, у противном случају пак има их само 63. У једној литри ваздуха нечистих школских дворана има 139 гљивица, а у чистим дворанама 85. У новијим школским зградама мање је

гљивица него у старијим, али кроз неколико година ова се разлика изједначи. — Занимљив је факт, да је у оним разредима, које посећују одраслији ученици, број гљивица много мањи но у млађим разредима; нпр. у првом разреду има 146 гљивица на једну литру, а у шестом само 51. Утецај времена на бројну количину гљивица врло је незнатан. — Ј. Е.

Р А З Н О.

Владарев јубилеум. 20. новембра (2. децембра) т. г. навршило се пуних педесет година од како је Краљ наш ступио на владу. Речени дан, прослављен је и у нашем граду тихом свечаношћу. У девет часова био је Те Деум и миса у римокатоличкој цркви, а за тим је било делење споменица војницима на тргу св. Тројице. После тога било је свечано благодарење у саборној св. Ђурђевској цркви православној, које је служио впречасни протојереј г. Љубомир Купусаревић са пет свештеника и ђаконом. На хору је појао приправнички хор. Благодареву овом присуствовали су преставници војничких и грађанских власти као и ученици и ученице свих српских просветних завода овдашњих са својом управом, наставницима и наставницама.

Прослава педесетогодишње свештеничке службе Херцеговачко-захумског Митрополита Серафима. Дне 8. и 9. новембра о. г. прославио је Митрополит Серафим свештеничку 50-годишњицу свечано и на веома радостан начин. Мостар и цијела Херцеговина исказала је достојну почаст свом заслужном архипастиру. Литургију је одслужио јубилар са митрополитима Мандићем, Живковићем и свештенством у пуној цркви. За вијеме литургије стигоше и разни депутирци сви у народном одијелу, а на челу Гачана војвода Богдан Зимоњић, који униће у олтар. За литургијом наступило је благодарење, којем је присуствовао барон Бенко испред земаљске владе, даље врхови грађанских и војених области, чиновнички збор и часништво гарнизона. По благодарењу прочитао је Митрополит Серафим своју бесједу, пуну топлих осјећаја за вјеру, цркву и народ, за љубав и слогу. За тијем је конзисторијални савјетник Патрикије Поповић честитао јубилару испред свештенства. Послије благодарења примио је јубилар честитања хонорација и народних депутација. Барон Бенко честитао му је врло топлим и језгровитом бесједом, на крају је старина сузним очима одговорио. У један сахат послије подне бијаше свечан објед у стану јубилареву за 50 особа, а у

једном хану почастно је јубилар до 500 особа са стране, који су као депутирци дошли из цијеле Херцеговине, да честитају старцу Митрополиту. За обједом здравио је јубилар пронајпрво свом креном имену, за тимем Његово Величанство, министра Калаја, земаљску владу, митрополите и остале госте. Митрополит Живковић здравио је патријарха, Мандић јубилара, барон Бенко босанске митрополите и свештенство. Испред гостију наздравио је Богдан Зимоњић јубилару значајним речима. По обједу стигао је и бискуп Буџонић, те братски честитао јубилару. До 150 телеграфичних честитака прочитано је по обједу, међу којима и веома ласкаве честитке министра Калаја, барона Апела и Кучере и биоградског митрополита Инокентија. Са свих страна Херцеговине поздравиле су општине и појединци заслужног јубилара.

„С. Л.“

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Српске земљорадничке задруге. Разговор Срба ратара о земљорадничким задругама, чуо и прибележио Павле Аршинов. Загреб 1898. Штампано у српској штампарији. Цена 40 новч. (1 динар).

Задружна кућа на селу написао Милан Ђ. Милићевић (отшампано из Годишњице XVIII.) у Београду у штампарији Краљевине Србије. 1898. Стр. 51. Цена ?

У издању Хрватског педагошко-књижевног збора изашле су за 1898. годину следеће књиге :

Књиžница за учитеље књига XXXV. *Rukovod za prirodoznanstvenu obuku* u nižim uzgojnim školama. Svezak III. Napisao dr. Gjuro Turić, pravi član Hrv. ped. knj. zbornice u Zagrebu. — U Zagrebu 1898.

Књиžница за младеж. Књига XXXVI. *Od Save do Adrie* Bosnom i Hercegovinom. Napisao Julije Kempf. Sa pedeset slika. U Zagrebu -- 1898.

Pedagogijska Enciklopedija izdaje Hrv. ped. knj. zbornice. Uredjuju Stjepan Basariček i Tomislav Ivkanec. Књига I. Sveska IV. Dispozicija — Ekscentričnost u misljenja i čuvstvovanju. Cijena 60 novč. — U Zagrebu — 1898.

Све ове књиге добијају потпомажући чланови само за једну форинту а. вр., али уз наплату поштарине за шилање.

НАШИМ ПРЕТПЛАТНИЦИМА.

До знања стављамо поштованим претплатницима нашим, да ће новембарски и децембарски број нашега листа кроз кратко време заједно изаћи. — Од нове године лист ће тачно излазити сваког последњег дана у месецу.

Уредништво „Школског Листа“.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.